

**BAJCSY-ZSILINSZKY EMLÉKIRATA
A KATONAI HELYZETRŐL
KÁLLAY MIKLÓS MINISZTERELNÖKHÖZ
1943 AUGUSZTUSÁNAK ELSŐ FELÉBŐL**

Bajcsy-Zsilinszky Endrének a kormányzó kabinetirodája főnökéhez, Ambrózy Gyulához intézett 1943. augusztus 14-i levelében olvashatjuk: „Méltóztassál megengedni, hogy Hozzád juttassam pártom megbízásából a »Kisgazdapártnak« a Miniszterelnök Úrhoz intézett emlékiratát, másodpéldány formájában, valamint az azt kiegészítő kis katonai összefoglalásomat, melyet már a magam nevében írtam, de átnézettem Tombor Jenővel, s ő helyeselte. Arra szeretnék megkérni, méltóztassál mind a két iratot a Kormányzó Úr Öfőméltóságának bemutatni.”¹

Augusztus 17-én újabb levelet intézett Ambrózyhoz, emlékeztetve: „A napokban küldöttem el címedre pártunk memorandumát, és azután a másikat, a katonai helyzetről.” A Független Kisgazdapárt nevében benyújtott július 31-i politikai memorandum is Bajcsy-Zsilinszky személyes alkotása volt, amelyet pártja magáévá tett, s amelyhez más ellenzéki pártok is csatlakoztak, mindenekelőtt a Szociáldemokrata Párt. E memorandum lényege az volt, hogy Olaszország kiválása nyomán Magyarországnak is ki kell lépnie a Németország oldalán viselt háborúból és semlegessége helyreállítására kell törekednie. A memorandum katonai vonatkozásokban való kiegészítéséül Kállay részére készített — keltezetlen — „katonai összefoglalásban pedig főleg azt akartam kihangsúlyozni, hogy nincs mitől félnünk” ezzel kapcsolatban — írta Bajcsy-Zsilinszky. Miután így megvilágította a politikai memorandum és a katonai helyzetről adott összefoglalás egymáshoz való viszonyát, arra kérte levelében Ambrózyt, eszközöljön ki részére — és vele együtt esetleg ellenzéki politikustársai részére is — kihallgatást a kormányzónál, mert úgy tapasztalja, hogy főrekvéseik nagy ellenállásba ütköznek. Miklós Béla altábornagy, a kormányzó katonai irodája főnökének segítségét is szeretné esetleg igénybe venni, „főleg a katonai kérdésekben.”²

Bajcsy-Zsilinszky — kizárólag a maga személyében — meg is kapta a kormányzó kihallgatást augusztus 25-ére. Közben — augusztus 16-án vagy 17-én — már módjában volt megismertetnie „katonai emlékiratát” — immár így beszélnek a „kis katonai összefoglalás”-ról — a honvéd vezérkar főnökével, Szombathelyi Ferenc vezérezredessel, akivel augusztus 26-án — tehát kormányzó kihallgatását követő napon — még alkalma volt folytatni vitáját. Bajcsy-Zsilinszky naplószerű feljegyzései részletesen beszámolnak kormányzó kihallgatása és a vezérkar főnökével folytatott vitája lefolyásáról.³

A „katonai emlékirat” két alapvető vonatkozásban igyekezett bátorítást adni a „politikai emlékirat”-ban kifejtett terv — Magyarországnak a német szövetségben viselt háborúból való kiválása — elfogadásához: 1. A németek

¹ Országos Széchényi Könyvtár Kézirattára (OSzKK), Bajcsy-Zsilinszky irathagyaték. Fond 28/69.

² Uo.

³ *Tilkovszky Lóránt*: Bajcsy-Zsilinszky. Írások tőle és róla. Budapest, 1986. 115–128. o.: Kormányzó kihallgatáson; 129–147. o.: Vita a vezérkar főnökével.

már végérvényesen vesztesre állnak, szárazföldön, levegőben, tengeren; a velük szemben álló katonai koalíció erőfölénye egyre növekszik, óriási ember- és anyag tartalékaik vannak egész földrészekben. Semmi valószínűsége annak, hogy a német diplomácia a Szovjetunió és az angolszász hatalmak közt mutatkozó bizonyos feszültségeket kiaknázhassa e koalíció megbontására, egy német-szovjet különbéke létesítésére, vagy hogy egy szovjet-japán katonai együttműködés jöhetne létre az angolszászokkal szemben. 2. Az angolszászok és a Szovjetunió közti — szövetségükön belüli — erőviszonyok annyira egyenlőtlenek az előbbieknél javára, hogy Európa bolsevizálásától nem kell tartani. Nem csak az angolszász katonai erő nyújt ez ellen biztosítékot, hanem az a jóléti társadalom is, amelyet — Beveridge angol közgazdász terve alapján — Európában a háború után megvalósítanak. Különben is a Szovjetunió, amely a Kominintern 1943 májusi feloszlata óta is rendelkezik bár „ötödik hadoszlopokkal” az egyes országokban, valószínűleg le is tett világforradalmi terveiről, sőt előfordulhat, hogy odahaza is fel kell számolnia a terrort és diktatúrát, s hatalmának valamiféle szociáldemokrata rendszerré kell szelidülnie. Az újjáépítéshez szüksége lesz angolszász támogatásra.

Bajcsy-Zsilinszky szerint az angolszász haderő szicíliai partraszállása arra utal, hogy a következő lépés az olasz félszigeten való partraszállás, illetve az Adria felől való előnyomulás lesz, közvetlenül Németország irányában készítve elő a döntő csapást; a Balkán, minthogy a németek ilyen körülmények közt kénytelenek lesznek kiüríteni, nem lesz a harcban álló nagyhatalmak összecsapásának színtere. Az angolszász hatalmaknak természetesen nem lenne inyükre, ha a Balkánra szovjet csapatok hatolnának be, de a szovjet előnyomulás üteme fékezhető a számukra történő hadianyag-, élelmiszer- és egyéb szállítások adagolásával, s főleg a szovjet részről egyre sürgetett második arcvonal megnyitásának halogatásával. Ha pedig a szovjet csapatok mégis elérnék a Balkánra, az angolszász hatalmak óriási erőfölénye a nagy anyagi és vérveszteségeket szenvedett Szovjetunióval szemben még mindig elégséges lesz visszaszorításukra diplomáciai, vagy ha szükséges, katonai eszközökkel is. A „katonai emlékirat” szerint Magyarország számára igen kedvező, hogy a várhatóan Olaszország, illetve az Adria felől bekövetkező angolszász előnyomulás, amellyel egyidejűleg valószínűleg a Csatorna felől is támadás indul a németek ellen, legfeljebb az ország néhány nyugati, dunántúli vármegyéjét tenné hadszínterré. Így ugyanis nem kell attól tartani, hogy nagyobb német katonai erőt koncentrálnának ebbe a térségbe, ami megakadályozhatná kiválásunkat a háborúból. A magát mielőbb nem hadviselőnek, majd semlegesnek nyilvánító Magyarország, miután visszanyeri szabad önrendelkezését, a maga félmillió, viszonylag nagy katonai erejével Közép- és Délkelet-Európa igen jelentékeny katonai tényezőjévé válhat: hagyományos önvédelmi feladatára vállalkozhat történelmi határain (ami más szóval annyit is jelent, hogy teljessé teszi revíziós területgyarapodásait, mindenekelőtt Erdélyben).

A Bajcsy-Zsilinszky által készített katonai emlékirattal nem annak címzettje, Kállay miniszterelnök foglalkozott érdemben, hanem a legfelsőbb hadúr és a honvéd vezérkar főnöke. Egyikük sem tartotta vállalhatónak a háborúból való kilépés kockázatát az adott pillanatban. Nem voltak meggyőződve a németek biztos és teljes vereségéről és elég erősnek tartották őket az idő szerint ahhoz, hogy a kilépési kísérletre az ország megszállásával feleljenek, amelybe — mint tartani lehet tőle — román, szlovák, horvát csapatokat is bevonnának. Nem

tágítottak attól a nézetüktől, hogy a németek melletti kitartás nyújthat leginkább biztonságot Európa — s benne Magyarország — bolsevizálásának veszedelmével szemben.

Bajcsy-Zsilinszky eddig publikálatlan „katonai emlékirata” nem kevésbé fontos kordokumentum, mint a Független Kisgazdapárt nevében benyújtott — már két és fél évtizede közzétett — „politikai emlékirata”⁴, amellyel összefügg, hiszen kiegészítésül készült. Ugy véljük, fontos ennek publikálása is.⁵

Nagyméltóságú

dr. Kállay Miklós urnak
m. kir. miniszterelnök

Budapest
Miniszterelnökség.

Nagyméltóságú Miniszterelnök Úr!

Pártunk legutóbbi emlékiratát katonai vonatkozásokban — ezúttal csak a magam személyében, de egy egészen kivételes tehetségű magasrangú hivatásos katona barátom jóváhagyásával, illetőleg részletekben való kiigazításával — alábbiakban szeretném kiegészíteni.

1. Erőviszonyok az angolszászok és a Szovjetunió között.

Az erőviszonyok a háromhatalmak és a szövetségesek között annyira véglegesen a háromhatalmak rovására alakultak ki, hogy e tekintetben — az olasz fasizmus óta különösen — valósággal szószátyárkodás volna bármilyen további összehasonlítás.

Annál kevésbé mondható tisztázottnak az erőviszonyok kérdése az angolszászok és a Szovjetunió között. Természetesen csupán vázaltszerűen sorolom föl a következőket:

a) angolszászok körülbelül annyian lehetnek a földön, mint a Szovjetunió népei: vagy száznyolcvanmillió ember. De ezidőszerint az orosz száznyolcvanmillióból talán egyharmadnyi, vagy a szovjet területre való átmenekülés révén annál nem sokkal kevesebb, német megszállás alatt senyved.

b) Az angolszászok mellett áll a Brit Birodalom és az Amerikai Egyesült Államok minden népe, közülük még Indiát sem sikerült, a legnehezebb időkben sem, fölláztatni, ez szintén néhány százmillió embertartalekot jelent, Kínával együtt sok százmilliót.

c) Az angolszászoknak van még egy óriási ember- és anyagtartalékuk: Európa s az egész világ szabadszellemű, szabadságra vágyó népei, a semlegesek és pillanatnyilag leigázottak egyaránt, kiket London és Washington alkalomadtán és szükség esetén fölfegyverezhet és mozgósíthat bármelyik diktatúra ellen.

d) Az angolszászok anyagi ereje sokszorosa az oroszokénak.

e) Az angolszász katonai erő ma már sokkal több, mint az orosz, s ez a különbség, részben a felőlő keleti harcok, részben az óriás angolszász hadianyaggyártás folytán egyre csak nő, az angolszászok javára, akik idáig még emberben, anyagban nem sokat veszítettek.

f) Az angolszászoké a tenger és az óceán, birodalmaik és flottáik révén.

g) Az angolszászoké az egyre szédítőbb arányban megmutatkozó légi fölény, ennek a háborúnak egyik döntő fegyvere.

h) Anyagilag — hadianyag, élelmiszer, egyéb nyersanyag és készárúk tekintetében — az oroszok vannak függő helyzetben az angolszászoktól, nem megfordítva.

⁴ A Független Kisgazda-, Földmunkás és Polgári Párt emlékirata Magyarország külpolitikai és belpolitikai kibontakozásáról, Kállay Miklós miniszterelnökhöz (1943. július 31.) (Közli: *Pintér István*) Századok, 1965. évf. 1—2. sz. 172—198. o.

⁵ A 7 gépelt oldal terjedelmű „katonai emlékirat” közlése az Országos Levéltárban található példány alapján történik. (K. 107. 184. csomó Baross-Drukker György 1943—1944. évi iratainak 5. dossziéjában). A Bajcsy-Zsilinszky irathagyatékban fennmaradt példány csonka: 2. és 3. oldala hiányzik. (OSzKK. Fond 28 5.)

Ezekből az adottságokból következik egy angolszász-szovjet orosz erópárhuzam során a legdöntőbb jelentőségű és kiegyenlíthetetlen többlet az angolszászok javára: Szovjetországnak nagyobb flotta híján, világóceáni pozíció nélkül, anyagiakban is az angolszász világhoz kapcsolatlan, ma még legértékesebb területeiről is megfosztottan, csak egyet tehet: védekezik a német haderővel szemben és legfeljebb megveri azt. De valójában csak egy irányban nyomulhat előre: nyugat felé. Ezzel szemben az angolszászok az óceánoknak és ma már a Földközi tengernek is birtokában: akkor és ott támadnak, amikor és ahol akarnak.

Vagyis: az angolszászoké a nagyobb erő, és övék a politikai és katonai kezdeményezés hatalma. Ez azt jelenti, hogy szabadabban választhatják meg céljaikat is, eszközeiket is, de az időtényező is az ő hatalmukban van. Szovjetországnak, még ha legyőzné is a német keleti haderőt, adottságánál fogva csak szűkebb körben mozoghat szabadon, és kénytelen kompromisszumra lépni az angolszász túlhatalommal.

Ez természetesen nem azt jelenti, mintha remélni lehetne, hogy Sztalin a Komintern fölmozgatásával komolyan lemondott volna a világforradalom gondolatáról, vagy hogy a két angolszász hatalom politikai és katonai felsőbbbsége akkora volna, hogy az diktálási lehetőséget biztosítana nekik. A szovjet orosz katonai erő szinte kimeríthetetlennek látszik, méreteiben és nagyszerű felszereltségében még csak most bontakozik ki igazán a bámuló világ szeme elé. Világos, hogy ez az óriási erő az angolszászokat is szorítja bizonyos kisebb-nagyobb kompromisszumok felé. Mégis: az angolszász fölény olyan nagy és olyan biztos alapokon nyugvó, amely egyszerűen elképzelhetetlenné teszi, hogy életérdekeik ellenére is belemenjenek kompromisszumokba.

Igaz, Szovjetországnak — elméletben — kelet felé megegyezhet Japánnal, mellyel ma sincs hadilábon, vagy kiegyezhet — esetleg egy bolsevizálódo — Németbirodalommal.

De föl kell vetnünk a kérdést mindenekelőtt: miért tenné ezt Szovjetországnak, rettenetes elvesztései s legértékesebb területeinek pusztulása után? Miután majdnem elvérzett a német kolosszussal való élethalálharc során, miért vállalná a további élethalálharcot két ma már nyilvánvalóan a németnél egyenként is nagyobb kolosszus, a Brit Birodalom és az Egyesült Államok. sőt Páneurópa, Pánamerika, Pánausztrália és legalábbis — Kinával és Indiával — kétharmad Ázsia ellen? Ezt a mérhetetlen kockázatot csak akkor vállalhatná, ha az angolszász hatalmak Szovjetországnak nagyhatalmosságát, vagy éppen létét fenyegetnék, s ugyanakkor reményük lehetne valaminő bolsevista világforradalomra a közeljövőben. De egyfelől az angolszászok semmiesetre sem akarják csorbítani Szovjetországnak birtokállományát, sőt valószínűnek látszik, hogy nyugat felé Besszarábiát, Bukovinát, sőt talán jó darab feketetengeri román tengerpartot is, szívesen odaengednék Oroszországnak, s talán a balti államokat is, ha nem is szívesen, kelet felé pedig még nagyobb területi engedményeket tehetnek a Szovjetnek. Másfelől pedig a világ bolsevizálódása a Beveridge-tervvel jellemezhető radikális, de szabadszelleme új nagyvonalú szociálpolitika és szociális átalakulás küszöbén, valamint a szociáldemokrácia újabb európai és világviszonylatban is jelentkező megerősödése révén: enyhénszólva reménytelen. A kockázat, melyet Szovjetországnak kétségtelenül vállalni kénytelen egy angolszász-orosz összefogás és együttműködés esetén, az, hogy esetleg le kell bontania a terrort és a diktatúrát. De vajjon, fölmerül a dilemma: Oroszország biztonsága és újbóli fölépítése, esetleg a terror és diktatúra lebontása, vagy éppen a bolsevista rendszernek valaminő mensevik-féle vagy szociáldemokrata rendszerré való átszelidülése formájában, vagy a reménytelen küzdelem újrafölvétele a világforradalomért egy vagy két olyan partnerrel, amely lelke mélyén nem bolsevista s közülük a japán alig is bolsevizálható: nem kétséges, hogy Szovjetországnak inkább az előbbit fogja választani. Nem szólván arról, hogy Kína barátságának elvesztéséért sem volna megfelelő kárpótlás Szovjetországnak számára egy orosz-japán együttműködés.

Konkrétebben: az angolszász hatalmak és Szovjetországnak között más lényegesebb ellentét e pillanatban alig lehet egyéb, mint hogy az angolszászok nem engedhetik meg Európá és a világ bolsevizálását, és hogy nem hajlandók Oroszországnak egyoldalú befolyása alá bocsátani a skandináv államokat, Finnországot, Lengyelországot, automatikusan a középső Dunavölgyét és a Balkánt, s hogy ha be is engednék valami módon Oroszországot a Földközi tengerre, ennek a fő brit idegpályának, mely

immár angolszász idegpályává változott, birtokát megosztani nem hajlandók Szovjetországgal. Ez az ellentét, bár azt sem tudjuk, mekkora mértékig áll fönn, elég erős lehet arra, hogy bizonyos diplomáciai erőpróbákat, esetleg huzavonákat eredményezzen, de gyönge ahhoz, hogy Szovjetországot az angolszász hatalmakkal való szakításra ösztökélje.

Ez az angolszász-szovjet orosz helyzet körülbelül így alakult ki:

Egy az, hogy a Németbirodalom iámadása elébe vágott a Szovjet politikájának, mely nyilván két eshetőség között kívánt választani az új világháborúban: semlegeség végig, vagy beavatkozás akkor, mikor a két addigi háborús fél már alaposan megfogyasztotta egymás erőit s eként szovjet orosz erővel eldönteni a háborút. Megfordítva történt: Szovjetországot került az őrlómalomba. Más meg az, hogy a Németbirodalomnak az orosz-német háború előtt sem volt meg — már 1940. szeptember 15-én sem, mikor a Royal Air Force első fényes győzelmét aratta a német légiere — a szükséges légi fölénye Anglia előzönléséhez, mégkevesebb a tengeri fölénye. Könnyen kiszámítható, hogy Nagybritannia és az Egyesült Államok azóta, három év alatt, hova fejlesztették légiereiket, flottájukat, különösen a tengeralattjáró háború letérése óta, valamint szárazföldi haderejükét, amivel még elérhetőbb távolságba tolódott Anglia előzönlésének lehetősége és reménye.

Az kiszámítani, hol — hol mindenütt — fognak az angolszászok támadni, nem lehet. De azt lehet tudni, hogy sem politikai, sem katonai érdekeik ellenére nem fognak cselekedni, miután birtokukban van a kezdeményezés hatalma.

Ezt minden bizonyonnal tudják Sztalinék is. Bizonyon látják a világorradalom és a világbolsevizmus belátható időn [belül] való reménytelenségét, viszont Oroszország fölépítésének elengedhetetlen és elodázhatatlan szükségét s egyetlen lehetőségét az angolszász segítség útján. Ezért valószínű, hogy inkább az angolszászokkal való együttműködés kétségtelenül egy és más tekintetben kényelmetlen kompromisszumát vállalják továbbra is, mintsem egy németekkel vagy japánokkal való különbeke, illetve együttműködés mérhetetlen kockázatát. Mindezeknél fogva az a valószínű, hogy Sztalin, legalábbis egyelőre, félreteszi talán „jobb időkre” — ha ugyan föl nem számolta magában már — a világorradalom tervét és inkább a nagyobb erővel egyezik meg, amely ellenségként esetleg, sőt valószínűleg, őt is félreállíthatná.

De mind e megfontolásokba nyilván belejátszik az Idő is, mely hol nem vár, hol nem siet. S egy olyan kiváló képességű államférfiú, mint Sztalin, aligha téveszti szem elől, hogy az időtényező az angolszászok birtokában van. Az angolszászok siettetethet is, késleltetethet is a háborút, ahogy az érdekeinek megfelel.

2. A következtetések reánk nézve is.

Az angolszász túlerőből és nagyobb mozgási, cselekvési szabadságból, szemben a szovjet orosz kisebb erővel és mozgási korlátozottsággal, világosan következik, hogy az angolszászok nem engedhetik be az oroszokat a Balkánra, Lengyelországba, Finnországba. Ezt elérhetik valószínűleg — kisebb részben — az oroszoknak való hadianyag-, élelmiszer- és egyéb szállítások adagolásával, főleg a második arcvonal megfelelő tempórozásával. Szükség esetén pedig hatalmi szembefordulással is, végső esetben az egész világ, elsősorban egész Európa fölfegyverzésével és mozgósításával. Nyilvánvaló, hogy egyedül az angolszászok tudják a világot igazán megmozdítani, ha kell, a bolsevizmus ellen.

Ezt minden bizonyonnal tudják Sztalinék is. Azt is kell, hogy tudják: bár mindenütt, főleg a háborúvesztes és a szociális szempontból kiegyensúlyozatlan országokban van bizonyos, esetleg igen erős „ötödik hadoszlop”: ezek együttvéve is csak akkor segíthetnének lángralobbantani komolyan a bolsevista világorradalmat, ha Szovjetországot lehetne egyedüli győztese a világháborúnak. Erről pedig a fentebb kifejtett erőarányok és helyzet folytán még csak szó sem lehet.

De éppen úgy következik ebből a túlerőből és anyagbeli, kezdeményezési elsőbbségből és nagy mozgási szabadságból az angolszászok oldalán az is, hogy fölösleges akciókat nem csinálnak. Igyekeznek minél kevesebb kockázattal, minél kevesebb erőpazarlással s mennél rövidebb úton leteríteni a Németbirodalmat. Olaszország birtokában délről közvetlenül megindulhatnak a Németbirodalom ellen. Ugyanakkor északnyugatról a Csatorna felől is, eként harapófogóba kapva a birodalmat. Nincsen okvetlenül szükségük sem egy hosszú franciaországi, sem egy szintén pár ezer kilométeres balkáni arcvonalra. Egy Adria felől és a Csatorna felől — Norvégia, talán

Finnország fölhasználásával — való támadás hadászatiilag lekapcsolná Franciaországot és a Balkánt, illetőleg sikere esetén inkább tisztogatási, mellékhadszíntérré devalválná mindkettőt.

Nehéz elképzelni, hogy az angolszász hadvezetőség mesterségesen törekednék sokezer kilométerrel Franciaországon és Balkánon meghosszabbítani a maga arcvonalát, ahelyett, hogy a légitámadások útján megoldozott és haderejét sokféle szétszórt Németszországot magát venné egy déli — északnyugati közvetlen harapófogóba.

Ezt az elgondolást politikai szempontok és megfontolások is valószínűsíteni látszanak, sőt újabb ankarai értesülések is. Ha bizonyosra is vehető, hogy az angolszászok nem hajlandók beengedni a Balkánra — végszükség nélkül — az oroszokat, az is bizonyos, hogy ok nélkül nem rontják az angolszász-orosz viszonyt, amely amúgy sem látszik tisztázottnak és zavartalannak. Márpedig egy sietős, katonailag nem okvetlenül szükséges, nagyerejű balkáni angolszász akció azt a látszatot is keltethetné, hogy az angolszászok sietnek elébe vágni ezen az orosz politika részéről egy évszázad óta protektori szándékokkal kezelt Balkánon Szovjetországnak. És egy másik, egyszerre politikai és katonai szempont: Törökország beavatkozása egy balkáni nagyarányú akcióba különösen kényelmetlen volna Szovjetországnak, nagyon is nyilvánvalóvá tenné, hogy Törökország ismét levantei és balkáni nagyhatalom, újból óriási katonai fölényben a Balkán szláv népeivel szemben. És egy harmadik politikai és katonai megfontolás: Törökország és a közkeleti szövetséges haderő puszkaporának szárazon tartása arra az — egyébként egyelőre valószínűtlen — eshetőségre, ha Szovjetországnak mégis megkísérelné a Balkán előzőnlését. A török politika újabban való visszakanyarodása a tényleges semlegesség álláspontjára — ami aligha történhetett angolszász jóváhagyás nélkül — szintén azt látszik valószínűsíteni, hogy a Balkán egyelőre nincsen az angolszász hadviselés homlokterében. Ha csak a Balkán északnyugati sarka, s ennek következtében Magyarországnak nyugati részei, maximálisan a Dunántúl, nem válnék hadszíntérré. A Balkán egészében, legfeljebb egy túlságosan gyors ütemű szovjetországi előnyomulás esetén, amikor előreláthatólag akcióba lépne Törökország és a szíriai és közkeleti angolszász haderő.

Mindez talán némileg merész és önkényes találgatás, de szerintem erre a kedvezőbb eshetőségre is föl kell készülnünk. Arra, hogy az események sodrában aktívabb magyar politika lehetőségei is megnyílhatnak számunkra. Mert ha Magyarország nem válik a maga egészében, legfeljebb nyugati részeiben világerők mérkőzése helyévé, Magyarország relatív nagy katonai ereje — a szükséges személyi átcsoportosítás és gyors átnevelés után — az átmenetileg és éppen a legnehezebb időkben magára hagyott Közép- és Déleurópa igen jelentékeny politikai és katonai tényezőjévé válhat.

A Balkán relatív kikapcsolódását a nagyobbarányú hadműveletekből annyi komoly szempont, megfontolás, jel és értesülés látszik valószínűsíteni, hogy ezt a magyar politikának is igen komoly számításba kellene vennie, legalábbis mint egy bekövetkező eshetőséget, s ezen az alapon is minél szorosabbra fűzni — ami hál, Istennek nyilvánvalóan történik is — Törökországgal, a Balkán vezető hatalmával, barátságunkat.

Úgy gondolom, ebben a perspektívában lényegesen megkisebbedik lassan esedékessé váló semlegességi s a már most esedékessé vált nem hadviselői deklarációnknak kockázata. S ez az optimistább lehetőség csak sürgetheti kiválásunkat a háborúból, szabad önrendelkezésünk visszaszerzésének és bátor önvédelmünk újrafölvételének parancsnóló szükségességét.

Fogadja Miniszterelnök Úr őszinte tiszteletem kifejezését, mellyel vagyok

igaz híve

Bajcsy-Zsilinszky Endre